

Domaši: svijet je prepun rupa

 gledam.org/2019/02/04/domasi-svijet-je-prepun-rupa

samogledam

4. veljače 2019.

Pripovijedati o onome što znaš, a pogotovo o onome što ti je osobno poznato i dio tebe, na prvi pogled čini se lakim činom. Nabranje činjenica, izvlačenje detalja i opisivanje konteksta djeluje nam prirodno, gotovo mehanički na svakodnevnom planu progovaramo o vlastitoj povijesti, o situacijama koje su nas obilježile i formirale i tome, najčešće, ne pridajemo posebnu pažnju. Priče koje su dio nas u pravom se društvu izljevaju iz naše unutrašnjosti i nude odgovor na pitanje “tko sam?”.

Ipak, pričati jednostavnim jezikom, lišenim patetike, a obogaćenim humorom i inteligentnim dosjetkama, o vlastitom životu i pritom ne upasti u zamku samosažaljenja, teži je zadatak nego što se čini. Crpiti stvaralačku snagu iz osobnog sa sobom nerijetko povlači etiketu “lakog bijega” i manjka imaginacije. Još ako si pritom žena, eto prilike za potvrdom stare etikete da su tekstovi pisani ženskom rukom redom zaokupljeni privatnim, nudeći nam tek partikularna iskustva u odnosu na univerzalnost koju pronalazimo u tekstovima pisanim muškom rukom, ma koliko ti tekstovi bili obojeni osobnim iskustvom i privilegijama.

Glumica **Ana Marija Veselčić** kao temu diplomske ispitne produkcije, pod mentorstvom profesora **Gorana Golovka**, odabrala je baš jedno takvo, duboko osobno i privatno iskustvo i pretočila ga u predstavu **Domaši** za koju potpisuje i tekst i režiju. Veselčić je i sama Domaš(ica) i to se iskustvo, uz njezin talent (kako glumački, tako i onaj spisateljski i redateljski) pokazalo ključnim za progovaranje glasom, umjesto u ime skupine koju predstava stavlja u prvi plan; Domaši kao djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi koja odrastaju u domovima.

Na ovaj je način Veselčić postavila jednu nerijetko nevidljivu skupinu u kontekst kazališne predstave i kulturni života grada Splita, na taj se način odmaknuvši od, već poznatih, perioda blagdana koji (uvijek) sa sobom nose predznak “obiteljski” i koji posluže kao prilika da se sjetimo tih istih Domaša pa im nosimo pakete, posjećujemo ih nošeni grižnjom savjesti, osjećajem nepravedne privilegije i dužnosti prema onima nezaštićenima sferama obiteljskog okruženja i obiteljskog doma.

Veselčić na ogoljenoj pozornici na kojoj su smješteni tek drveni stol i stolac, drveni pladanj i metalno posuđe, pripovijeda priču o kolektivu kroz prizmu nekoliko likova, kako Domaša, tako i djelatnika Doma za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Koristeći se tek rekvizitima dostupnima na spomenutom stolu, Veselčić vješto mijenja uloge u koje je unijela toliko osobnosti i života da vam djeluje nemogućom činjenica da cijelo vrijeme promatrate jednu glumicu na sceni.

Priča koja započinje nestašlukom Darija i Lele, brata i sestre koji borave u Domu, prelijeva se u osobna i poslovna nezadovoljstva djelatnika, osobne priče Domaša, anegdote suživota i trenutke odrastanja koji su univerzalni i, pokazuje se, ne ovise o faktorima na koje dijete nije moglo utjecati.

Dok osmogodišnji Dario i šestogodišnja Lela nude zaigraniji i neviniji pogled na odrastanje u Domu, likovi Daske i Suzane podsjećaju nas na slatke adolescentske brige i probleme, barem do trenutaka kada se u njihove monologe usputno ne uplete faktografija o broju domova koje su promijenili, o sudbinama roditelja i situacijama koje su prethodile dolasku u Dom. Rezultat ovakvog ispreplitanja može se opisati kao klackalica koja balansira između smijeha i emocionalne potresenosti onime što vidite i čujete. Bez bijega u patetiku, oslanjanjem na jednostavnu faktografiju, shvatite koliko smo nerijetko mi sami, kao vanjski promatrači, ti koji (iz daleka) sažalijevaju Domaše i rastreseno odmahujemo glavom na pojedinačne priče, pritom se rijetko mičući iz topline vlastitih domova i sigurnosti vlastitih kolektiva.

Kada je riječ o izvedbi i vladanju scenom, o Veselčić bih mogla samo nizati pohvale; od trenutka izlaska na scenu i sjedanja na stolac, dok prazno gleda u publiku, ona je scenom i pričom u potpunosti zavlada i nije je puštala iz vlastitih ruku bez obzira koliko učestala i brza bila njena izmjenjivanja likova koje tumači. Govor, gestikulacija i držanje tijela u svaku je ulogu unijelo toliko osobnog da bi bilo suludo ovakvo ostvarenje stavljati u kategoriju "partikularnog iskustva" koje sam spomenula na početku teksta.

Ulazak u uloge prati takozvana priprema; na samom početku predstave likovi su tek stvari dostupne na stolu – odgajateljica je tako drveni pladanj postavljen vertikalno, Domaši su metalna zdjelica, čaša ili pribor za jelo. Postepeno, likovi prelaze iz rekvizita u tijelo, tek ponekad zadržavajući rekvizit kao podsjetnik i razlikovno obilježje (medicinska sestra Zdravka grčevito drži drveni pladanj dok se žali na uvjete rada, Suzana se igra metalnom žlicom, a Daska vilicom dok prepričavaju vlastite perspektive međusobnog druženja i zaljublivanja). Upravo je odnos Daske i Suzane najzabavniji dio predstave i funkcionira kao voajerski prozorčić u najintimnije trenutke i misaone procese kada nasuprot tebe stoji osoba koja ti se sviđa.

Lela, s druge strane, kao najmlađi lik koji u monolozima istovremeno nasmijava i raznježuje publiku, do kraja predstave vas ostavi bez riječi. Jednostavne, dječje rečenice, zapitkivanje publike i prepričavanje doživljaja, dužnosti i zadataka u Domu, pred kraj predstave prerastaju u opća mjesta bliska svakom čovjeku. Lela progovara o pojedincu i kolektivu, sažima ljudsku prirodu u nekoliko dječjih pitanja i zaključaka (njezini monoloz i promatranju neba tijekom dana i promjena koje taj prizor doživi, o netrepljivosti prema djeci iz drugog doma "iako jednako divljaju kao i mi, ali se ne poznajemo", kao i o vječnom čovjekovom strahu od šutnje koju onda popunjava konstantnim pričanjem, kao i zaključak

“sve što je je lijepo i toga se ne treba bojati”...) i odrasle ostavlja bez odgovora, da se pitaju kako su usput zaboravili obraćati pozornost na detalje i činjenicu da smo svi zapravo jednaki.

Lela nam poručuje da se ne treba bojati straha “jer ti on neće ništa, samo te bezveze plaši” (podsjeća me ova vječna mudrost na prekrasan kratki film Biance Giaever, a koji je nastao prema ideji upravo jednog šestogodišnjeg djeteta) i tom nas rečenicom uči o životu, bez obzira što je nekoliko puta mlađa od nas. Njezino nabranje različitih naziva za Dom s odmicanjem predstave zaustavlja se na nazivu Rupa, kojih je “svijet prepun, ali je ova naša najpoznatija”. Uspoređujući Dom s nekom drugom vrstom rupe od onih na koje biste možda u prvi mah pomislili, crnim rupama, ona postavlja pitanje na koje nerijetko okrećemo glavu i promatramo ga kao osobni, partikularni problem pojedinca, a ne opću društvenu odgovornost; njezino “gdje odu stare zvijezde?” tako se jednostavno, svršetkom predstave, transformira u “gdje odu bivši Domaši?” i ostavlja nas tek s partikularnim pokušajima odgovora.

Lela pri samom kraju predstave progovara odraslim glasom, obraćajući se šestogodišnjoj sebi, savjetujući je da uspori s odrastanjem (čini nam se da je suludo to savjetovati osobi koja živi tamo gdje si prisiljen odrasti, ali i takvo se razmišljanje ubrzo otkriva kao zamka pogleda izvana) i ostavljajući otvorenima rasplete života protagonista ove predstave i Domaša općenito. Život je prepun rupa, svijet je prepun rupa i potrebno je, s vremena na vrijeme, osvijestiti si tu činjenicu i hrabrim korakom zagaziti dalje.

Kristina Tešija

foto: gkl-split.hr